

ДЕРЖАВНА ПРИКОРДОННА СЛУЖБА УКРАЇНИ
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

Левчук Наталія Петрівна

УДК 37:356:338-13-457-005(043.3)

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ОФІЦЕРІВ-МАГІСТРАНТІВ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ
СЛУЖБИ УКРАЇНИ

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Хмельницький – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Державна прикордонна служба України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент **Дем'янюк Юрій Анатолійович**, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кафедра прикордонної безпеки, професор кафедри.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, доцент **Артюшина Марина Віталіївна**, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, кафедра педагогіки та психології, виконуючий обов'язки завідувача кафедри;

кандидат педагогічних наук **Мішенюк Роман Миколайович**, Донецько-Луганське регіональне управління Державної прикордонної служби України, відділ по роботі з персоналом, начальник відділу.

Захист відбудеться «15» травня 2018 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 70.705.03 Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького за адресою: вул. Шевченка, 46, м. Хмельницький, 29000.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького за адресою: вул. Шевченка, 46, м. Хмельницький, 29000.

Автореферат розіслано «13» квітня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат педагогічних наук,

доцент

I. М. Кустовська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Соціально-економічні перетворення в Україні, зумовлені спрямованістю стратегічного курсу на реалізацію євроінтеграційних реформ, призвели до посилення фінансово-економічних функцій суб'єктів у різних сферах державного функціонування та суспільної життєдіяльності. Повною мірою це стосується сфери національної безпеки, суб'єктом якої є Державна прикордонна служба України (далі – ДПСУ). Реалізація фінансово-економічних функцій потребує нової якості управління ними та безпосередньо залежить від рівня компетентності керівного складу органів ДПСУ.

На підставі вимог нормативно-правових документів (Бюджетний кодекс України, Постанова КМУ від 26 січня 2011 року № 59 «Про затвердження Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи», Стратегія розвитку ДПСУ, наказ Адміністрації ДПСУ від 28.02.2006 року № 155 «Про затвердження Інструкції про організацію фінансового господарства в органах ДПСУ»), що регламентують управлінську діяльність у ДПСУ й з урахуванням досвіду її здійснення визначаються (корегуються, уточнюються) цілі та завдання професійної підготовки керівного складу в умовах вищого військового навчального закладу (далі – ВВНЗ). Одним із її пріоритетних завдань є розвиток економічної компетентності в майбутніх офіцерів управління органами охорони державного кордону (далі – ООДК). При цьому рівень її розвиненості повинен забезпечувати ефективне управління фінансово-економічною діяльністю органів і підрозділів прикордонного відомства. Досягнення такого рівня потребує якнайшвидшої модернізації вищої військової освіти в Україні, орієнтованої на її новий гуманістично-інноваційний тип. Ключовою умовою при цьому є перехід в освітній діяльності від адаптивної моделі навчання до моделі професійного розвитку фахівця, в якій акцент переноситься на його здатність виявляти, усвідомлювати й оцінювати різноманітні проблеми, конструктивно вирішувати їх відповідно до ціннісних орієнтацій, зумовлених зміною знаннєвої парадигми освіти на парадигму, де її результатом є формування і розвиток компетентності.

Різні аспекти проблеми розвитку економічної компетентності майбутніх фахівців останніми роками досліджували: В. Базилевич, Л. Бондарєва, О. Куклін, О. Падалка (загальнотеоретичні та методологічні аспекти економічної освіти); А. Хріпко (важливість формування економічної компетенції у студентів неекономічних вищих навчальних закладів); Е. Суїменко (формування економічної свідомості та економічної культури); А. Сиротенко, О. Шпак (економічна підготовка вчителів); М. Артюшина, Т. Бурлаєнко, С. Вітер, В. Дивак, В. Приступа, Ю. Пузієнко (розвиток економічної компетентності у представників різних професій) та ін. Концептуальні підходи щодо формування та розвитку професійної компетентності офіцерів управління ООДК в умовах ВВНЗ відображено у працях О. Діденка, Д. Іщенка, О. Луцького, Р. Мишенюка, О. Торічного та ін. Окремо проблемі формування економічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників присвятила своє дослідження К. Тушко. Разом з тим, за

результатами аналізу наукових джерел встановлено, що комплексного підходу до вирішення та належного відображення проблеми розвитку економічної компетентності в офіцерів-магістрантів ДПСУ не застосовано.

Посилюють актуальність теми результати пілотного дослідження стану практичного виконання керівниками органів ДПСУ функцій управління фінансово-економічною діяльністю. З'ясовано, що понад 28 % з них недостатньо підготовлені до комплексної реалізації таких функцій, понад 40 % опитаних респондентів визнали себе лише частково підготовленими до управління фінансово-економічною діяльністю, близько 32 % – відчують труднощі щодо організації окремих її видів. Це свідчить про недостатній рівень сформованості економічної компетентності керівного складу ДПСУ.

На актуальність теми вказують також суперечності, що виявлені в системі професійної підготовки офіцерів-прикордонників у магістратурі, зокрема між: наявним потенціалом професійно спрямованих навчальних дисциплін щодо розвитку економічної компетентності в офіцерів-магістрантів і недостатнім рівнем їх міждисциплінарної інтеграції; необхідністю реалізації вимог до забезпечення практичної спрямованості фінансово-економічної підготовки офіцерів-магістрантів ДПСУ і недостатнім використанням можливостей контекстного навчання; нормативними вимогами щодо впровадження інформаційно-комунікаційних технологій навчання у вищій військовій школі та недостатньою розробленістю методичних рекомендацій щодо використання їх інтерактивного потенціалу.

Отже, актуальність проблеми, наявні суперечності та потенційна можливість їх розв'язання обумовили вибір теми дисертаційного дослідження «Розвиток економічної компетентності офіцерів-магістрантів Державної прикордонної служби України».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проведено відповідно до плану наукової і науково-технічної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького в межах науково-дослідної роботи «Розвиток економічної компетентності у майбутніх магістрів Державної прикордонної служби України» (шифр № 217-0099 І). Роль здобувача у виконанні цієї роботи полягає в обґрунтуванні педагогічних умов розвитку економічної компетентності у майбутніх магістрів ДПСУ та їхній експериментальній перевірці.

Тему дисертації затверджено вченою радою Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (протокол № 3 від 26.10.2012 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 9 від 27.11.2012 р.).

Мета дослідження – встановити та обґрунтувати педагогічні умови, за яких розвиток економічної компетентності в професійній підготовці офіцерів-магістрантів Державної прикордонної служби України буде результативним.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Уточнити сутність, зміст і структуру економічної компетентності офіцерів управління органами охорони державного кордону.

2. Визначити критерії, показники та рівні розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ.

3. Виявити та обґрунтувати педагогічні умови, а також розробити структурно-функціональну модель розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ.

4. Експериментально перевірити педагогічні умови розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ в процесі професійної підготовки.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка офіцерів-магістрантів ДПСУ.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що рівень розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ буде достатнім, якщо у процесі їхньої професійної підготовки реалізувати такі педагогічні умови: реалізація міждисциплінарного підходу до формування в офіцерів-магістрантів навичок здійснення фінансово-економічної діяльності; застосування освітніх технологій імітаційного моделювання для підготовки офіцерів-магістрантів до фінансово-економічної діяльності; індивідуалізація фінансово-економічної підготовки офіцерів-магістрантів ДПСУ з використанням можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Для досягнення поставленої мети, вирішення завдань і перевірки гіпотези було застосовано комплекс взаємозумовлених **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація наукової літератури та навчально-методичної документації для з'ясування сутності, змісту і структури економічної компетентності та обґрунтування педагогічних умов її формування в офіцерів-магістрантів ДПСУ; моделювання – для побудови структурно-функціональної моделі розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ; *емпіричні* – спостереження, бесіда, тестування, анкетування, метод експертного оцінювання, педагогічний експеримент – для встановлення результативності обґрунтованих педагогічних умов; *математичної статистики* (критерій Колмогорова-Смірнова) для співставлення розподілів офіцерів-магістрантів, які залучалися до проведення педагогічного експерименту.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше: встановлено та обґрунтовано педагогічні умови розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ в процесі професійної підготовки (реалізація міждисциплінарного підходу до формування в офіцерів-магістрантів навичок здійснення фінансово-економічної діяльності; застосування освітніх технологій імітаційного моделювання для підготовки офіцерів-магістрантів до фінансово-економічної діяльності; індивідуалізація фінансово-економічної підготовки офіцерів-магістрантів ДПСУ з використанням можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних

технологій); розроблено структурно-функціональну модель розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ, основними складниками якої є цільовий, змістовий, процесуальний, контрольно-оціночний блоки;

удосконалено зміст критеріїв (мотиваційного, когнітивного, операційного, особистісного) завдяки використанню показників, що дозволяють діагностувати рівень розвиненості економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ в процесі професійної підготовки;

подальшого розвитку набули визначення сутності, змісту і структури економічної компетентності офіцерів управління органами охорони державного кордону, а також форми й методи її розвитку в процесі професійної підготовки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблено навчально-методичний комплекс з навчальної дисципліни «Фінансово-економічна діяльність в ДПСУ» (робоча програма; конспекти лекцій; методичні рекомендації для проведення семінарських занять, тренінгів, рольових ігор; методичні матеріали для індивідуальної та самостійної роботи слухачів; матеріали поточного та підсумкового контролю) для підготовки офіцерів-магістрантів ДПСУ. Одержані наукові результати можуть бути рекомендовані для використання в освітньому процесі ВВНЗ Збройних сил України, Міністерства внутрішніх справ України, інших військових формувань і правоохоронних органів з метою оптимізації структури та змісту професійної підготовки офіцерів-магістрантів у сфері військового управління, а також на курсах перепідготовки та підвищення кваліфікації офіцерських кадрів.

Результати наукового дослідження впроваджено в освітній процес Хмельницького національного університету (довідка про впровадження № 6 від 05.06.2017 р.), Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (акт реалізації від 05.09.2017 р.), Академії Державної пенітенціарної служби (акт впровадження № 15/12-а від 14.11.2017 р.), у систему професійної підготовки персоналу Державної прикордонної служби України (акт реалізації від 01.11.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі подані в дисертації наукові результати отримано автором самостійно. У роботі [1], написаній у співавторстві з В. Хімічем, О. Торічним та О. Коцерубою, особисто здобувачу належить в опрацюванні тематичних розділів, а саме: «Бюджет. Бюджетна система України», «Організація та ведення фінансово-економічної діяльності у Державній прикордонній службі України», «Кошторис бюджетної установи», «Контроль фінансово-економічної діяльності Державної прикордонної служби України».

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та результати презентованого дослідження доповідались й обговорювались на науково-практичних конференціях: *міжнародних* – «Воздействие социальной среды на воспитание и формирование личности: классические и инновационные подходы к изучению проблематики» (Донецьк, 2012 р.), «Найновите научни постижения – 2014» (Софія, 2014 р.), «Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)» (Львів,

2017 р.); *всеукраїнських* – «Актуальні проблеми підвищення якості підготовки фахівців у галузі економіки в умовах сталого економічного розвитку України» (Хмельницький, 2012 р.), «Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України» (Хмельницький, 2012–2016 рр.), «Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки і оборони України» (Хмельницький, 2017 р.).

Публікації. Основні результати дослідження за темою дисертації опубліковано у 15 наукових публікаціях, із них 1 навчальний посібник, 3 наукові статті – у фахових виданнях України в галузі педагогіки, 2 статті – у виданнях, включених до наукометричних баз даних, 9 публікацій – у матеріалах наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 190 найменувань, та 9 додатків на 105 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 309 сторінок. Обсяг основного тексту складає 160 сторінок і містить 13 рисунків на 11 сторінках та 13 таблиць на 10 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **першому розділі** – «Теоретичні основи розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів Державної прикордонної служби України» – здійснено теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми розвитку економічної компетентності, уточнено сутність, зміст і структуру економічної компетентності офіцерів управління ООДК.

Результати аналізу педагогічної літератури свідчать про те, що компетентність як особистісне утворення має інтегративну природу, оскільки її джерелом є різні сфери суспільної життєдіяльності (І. Зимня, В. Лозова, О. Пометун, А. Хуторський та ін.). Компетентності, що належать до сфери професійної діяльності, характеризують набуту інтегровану здатність особистості (сукупність знань, умінь, навичок, досвіду, цінностей і ставлень) ефективно виконувати свої професійні функції, успішно освоювати нове і швидко адаптуватися до умов, що змінюються (Л. Балобанова, А. Маркова, О. Пометун, О. Торічний, В. Ягупов та ін.).

Результати порівняльного аналізу наукових досліджень професійної компетентності дозволили дійти висновку, що її невід’ємною складовою частиною, яка забезпечує реалізацію управлінських функцій у різних сферах діяльності, є економічна компетентність (Г. Дмитренко, О. Овчарук, О. Ряба, В. Саюк, О. Шпак, О. Ющенко та ін.). Її розвитку у складі професійної компетентності вимагають, насамперед, нові технології управління. В умовах широкого використання економічних методів в управлінській діяльності зростають і радикально змінюються вимоги до професіоналізму керівника будь-якої організації, установи. Якщо раніше він бачив себе, переважно, працівником «ідеологічного фронту», педагогом-вихователем, то тепер він повинен бути й економічно компетентним. Разом із цим, на функціонування бюджетних організацій та установ, зокрема ДПСУ, негативний вплив мають такі чинники як незадовільний стан фінансування, брак капітальних видатків

для оновлення матеріально-технічної бази, обмеженість джерел формування фінансових ресурсів і жорстка регламентація напрямів їх використання. Вирішення зазначених проблем значною мірою залежить від ефективності управління бюджетною установою, функціонування якої має особливості, обумовлені неприбутковою природою бюджетної сфери, особливостями джерел мобілізації та порядку розподілу грошових коштів тощо.

Отже, керівні кадри ДПСУ мають бути підготовленими до різних аспектів фінансово-економічної діяльності, володіти відповідними знаннями й уміннями щодо вирішення фінансово-економічних ситуацій, що обумовлює необхідність розвитку у них економічної компетентності. Підтвердженням об'єктивності такого висновку є вимоги керівних документів прикордонного відомства, що регламентують обов'язки, права та відповідальність посадових осіб стосовно управління фінансово-економічною діяльністю в ДПСУ.

За результатами аналізу наукових праць із проблеми дослідження та відповідно до вимог керівних документів щодо управління фінансово-економічною діяльністю в ДПСУ сутність *економічної компетентності офіцерів управління органами охорони державного кордону* можна визначити як *інтегративне особистісне утворення, яке характеризує їх здатність здійснювати ефективне управління фінансово-економічною та господарською діяльністю на основі стійкої потреби й інтересу, ґрунтовних економічних знань, умінь, навичок і специфічних якостей особистості для раціонального й ефективного функціонування структурних підрозділів ДПСУ.*

З урахуванням визначення поняття «економічна компетентність» і результатів досліджень Т. Бурлаєнка, С. Вітер, В. Дивака, В. Приступи, Ю. Пузієнка в структурі економічної компетентності виокремлено чотири компоненти, а саме: *мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний.* *Мотиваційний* компонент складають стійкі професійні мотиви в забезпеченні ефективного управління фінансово-економічною діяльністю, пізнавальний інтерес до специфіки її планування, організації, координації та контролю. *Когнітивний* компонент містить знання: основних понять і категорій стосовно бюджету, бюджетної системи, бюджетного процесу держави; порядку організації фінансового планування і складання проектів кошторисів видатків на утримання органів управління ДПСУ за рахунок коштів Державного бюджету України, а також організації та проведення контрольних заходів фінансово-економічної діяльності. *Операційний* компонент містить систему вмінь і навичок, які забезпечують успішність процесу прийняття та реалізації управлінських рішень у сфері фінансово-економічної діяльності органів управління ДПСУ. Складниками *особистісного* компонента є: здатність до професійного самовдосконалення та самооцінки; вміння обирати найкращий із альтернативних варіантів управлінського рішення; здатність до аналізу та діагностики проблем фінансово-економічної діяльності; здатність налагоджувати контакти й безконфліктно взаємодіяти із суб'єктами внутрішнього та зовнішнього середовища органу управління ДПСУ, задіяних до вирішення завдань у сфері фінансово-економічної діяльності; володіння економічним типом мислення.

Результати уточнення сутності, змісту і структури економічної компетентності офіцерів управління ООДК дали змогу перейти до визначення діагностичного інструментарію, необхідного для з'ясування стану розвиненості економічної компетентності, а також обґрунтування педагогічних умов і структурно-функціональної моделі її розвитку у офіцерів-магістрантів ДПСУ.

У **другому розділі** – «Обґрунтування педагогічних умов і структурно-функціональної моделі розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів Державної прикордонної служби України» – визначено діагностичний інструментарій оцінювання розвиненості економічної компетентності, обґрунтовано педагогічні умови та розроблено структурно-функціональну модель її розвитку в офіцерів-магістрантів ДПСУ.

З урахуванням висновків дослідження щодо уточнення сутності, змісту і структури економічної компетентності в офіцерів управління ООДК, а також за результатами аналізу наукових підходів (С. Вітер, В. Дивак, О. Падалка, В. Приступа, С. Стеблюка та ін.) щодо оцінки професійної компетентності визначено критерії та показники розвиненості досліджуваної якості: *мотиваційний* (усвідомлення вибору професійної діяльності та значущості економічних знань для її здійснення; пізнавальний інтерес до управління фінансово-економічною діяльністю); *когнітивний* (повнота, глибина, конкретність, узагальненість і системність знань щодо організації та керівництва фінансово-економічною діяльністю в ДПСУ); *операційний* (повнота, правильність, усвідомленість виконання дій (операцій) з управління фінансово-економічною діяльністю); *особистісний* (рефлексивність і критичність мислення; ініціативність, мобільність і самостійність прийняття рішень у сфері фінансово-економічної діяльності; готовність долати внутрішні перешкоди, що виникають у професійно-економічній підготовці; налаштованість на співпрацю в команді або групі).

Для оцінки розвиненості економічної компетентності в офіцерів-магістрантів ДПСУ за кожним критерієм виокремлено та охарактеризовано три взаємозалежних рівні: високий, середній, низький.

Визначення діагностичного апарату дало змогу під час констатувального етапу експерименту провести діагностику рівня розвиненості економічної компетентності офіцерів-випускників факультету підготовки керівних кадрів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (далі – НАДПСУ) та офіцерів керівної ланки ДПСУ під час проходження ними курсів підвищення кваліфікації на базі НАДПСУ. Аналіз отриманих результатів свідчить, що високий рівень розвиненості економічної компетентності за різними критеріями мають від 22,06 % до 24,53 % опитаних офіцерів, середній – від 35,76 % до 38,06 %, а низький – у межах від 38,82 % до 39,88 % офіцерів-випускників. Результати діагностики дозволили констатувати в загальному низький рівень розвиненості економічної компетентності. У зв'язку з цим визначено причини низького рівня розвиненості досліджуваної якості, а також виявлено потенційні ресурси для вдосконалення освітнього процесу в НАДПСУ.

Розвиток економічної компетентності розглядається в дослідженні як складний педагогічний процес, на ефективність якого впливають різноманітні педагогічні умови. Результати аналізу наукової літератури, діагностики стану розвиненості економічної компетентності майбутніх керівників органів ДПСУ, експертної оцінки, а також отриманий у процесі дослідження емпіричний матеріал дозволили визначити такі педагогічні умови розвитку досліджуваної якості: реалізація міждисциплінарного підходу до формування в офіцерів-магістрантів навичок здійснення фінансово-економічної діяльності; застосування освітніх технологій імітаційного моделювання для підготовки офіцерів-магістрантів до фінансово-економічної діяльності; індивідуалізація фінансово-економічної підготовки офіцерів-магістрантів ДПСУ з використанням можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ). Установлено, що успішна реалізація цих педагогічних умов потребує чіткого з'ясування їх змістовно-процесуальних аспектів у контексті логіки розвитку економічної компетентності в офіцерів-магістрантів в умовах ВВНЗ.

Щодо *реалізації міждисциплінарного підходу до формування в офіцерів-магістрантів навичок здійснення фінансово-економічної діяльності*, то у дослідженні виходили з того, що фінансово-економічна діяльність як певна цілісність є інтегративною й охоплює як предметну, так і управлінську сфери. Це забезпечило можливість міждисциплінарної інтеграції змісту фінансово-економічної підготовки офіцерів-магістрантів НАДПСУ. Було визначено, що навчальними дисциплінами, які можуть бути включені в інтеграційний проект, є «Фінансово-економічна діяльність ДПСУ», «Тилове забезпечення органу охорони державного кордону», «Наукові основи управління», «Управління повсякденною діяльністю органу охорони державного кордону». Налагодження зв'язків саме між цими навчальними дисциплінами, їх інтеграція без порушення самостійності, унікальності, своєрідності дозволило об'єднати предметні знання, вміння, навички у сфері управління фінансово-економічною діяльністю ООДК і комплексно їх застосувати в майбутній практичній діяльності офіцерів-магістрантів. Міждисциплінарна інтеграція дала можливість ґрунтовно розкрити специфічні закономірності зазначених видів діяльності в ДПСУ на основі фінансово-економічних й управлінських знань. При цьому реалізацію міждисциплінарного підходу було забезпечено шляхом визначення інтегративних понять і категорій. Засобами інтеграції слугували комплексні навчальні завдання, побудовані на засадах проблемного підходу, які охоплювали весь зміст фінансово-економічної діяльності в ДПСУ, узагальнено відображали цільові, структурні, функціональні її аспекти. Закріплення теоретичних знань офіцерів-магістрантів було реалізовано під час їх стажування в органах ООДК.

Визначальний вплив на розвиток економічної компетентності має друга педагогічна умова – *застосування освітніх технологій імітаційного моделювання для підготовки офіцерів-магістрантів до фінансово-економічної діяльності*. Зокрема, розвитку досліджуваної якості сприяє імітаційне моделювання фінансово-економічних ситуацій на семінарських і практичних

заняттях із навчальної дисципліни «Фінансово-економічна діяльність ДПСУ». На семінарських заняттях офіцери-магістранти здійснювали практичне оформлення первинних документів фінансово-економічної діяльності та проведення інвентаризації в органах ДПСУ. Під час практичних занять офіцерам-магістрантам пропонувалося на основі їхніх теоретичних знань із використанням підготовлених ними навчальних матеріалів скласти проект кошторису доходів і видатків органу ДПСУ за загальним та спеціальним фондами Державного бюджету на наступний рік. За результатами проведених практичних занять у майбутніх фахівців формувалися вміння щодо застосування методів планування, оптимізації дохідної й видаткової частин кошторису, практичні навички щодо складання проекту кошторису, розгляду, затвердження та виконання кошторису доходів і видатків ООДК. Це сприяло розумінню офіцерами-магістрантами важливості одержання системних економічних знань, умінь, навичок і створювало можливість прийняття ними у своїй професійній діяльності оптимальних і раціональних управлінських рішень щодо своєчасного й повного забезпечення всіх сфер діяльності належними видами грошового, матеріально-технічного забезпечення, спрямування бюджетних коштів на виконання першочергових завдань у сфері безпеки державного кордону.

Третя педагогічна умова розвитку економічної компетентності майбутніх офіцерів управління ООДК – *індивідуалізація фінансово-економічної підготовки офіцерів-магістрантів ДПСУ з використанням можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій* передбачає, що вони є сукупністю методів, засобів і прийомів пошуку, зберігання, опрацювання, подання й передавання графічних, текстових, цифрових, аудіо та відеоданих на базі персональних комп'ютерів, комп'ютерних мереж і засобів зв'язку. Результати проведеного аналізу дали нам можливість виокремити ІКТ для розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів, які пропонується використовувати під час їх навчання й підготовки до занять, опрацювання самостійної та індивідуальної робіт. З метою належного засвоєння, усвідомлення навчального матеріалу та виконання різних видів навчальної діяльності як під час навчання і підготовки до занять, так і в процесі опрацювання самостійної й індивідуальної робіт ІКТ було структуровано й розподілено на шість підгруп: мультимедійні файли (Evernote, Adobe Flash, Dropbox, TeacherTube, YouTube); інформаційно-навчальні платформи (Moodle, Blackboard Collaborate, TED, Composita, Adobe Connect); соціальні мережі (Facebook, LinkedIn, Twitter); спеціальні програмні додатки (Share Point, Adobe Captivate, Padlet, Survey Monkey); блоги та рубрикатори (Livebinders, Blogger/Blogspot, Edublogs, Wordpress, Scoop.it, OneNote, Outlook, Google Catalogs); спеціалізовані програми для роботи з документами (Paper.li, Zotero, Etherpad, Google Docs, інтернет-ресурс <https://buhgalter.com.ua> (iFactor, Factor Academy, Бухгалтер 911), інтернет-ресурс <https://www.budgetnyk.com.ua>). Найбільш ефективним інструментом ІКТ щодо опрацювання індивідуальних завдань офіцерами-магістрантами в позааудиторний час є електронне освітнє середовище ВВНЗ, яке дозволяє вирішувати цілу низку завдань освітнього

процесу: розміщення навчальних матеріалів будь-яких форматів (файли офісного пакету, відео, аудіо, зображення тощо); створення гнучкої структури представлення матеріалів й організації доступу до ресурсів кафедр; тестування й оцінювання знань офіцерів-магістрантів; ведення журналу оцінювання, статистики відвідувань тощо. З метою оптимізації індивідуальної підготовки офіцерів-магістрантів було використано дистанційні форми навчання (чат-заняття) на базі платформи Moodle. Пріоритетним напрямом індивідуалізації фінансово-економічної підготовки стало застосування освітніх Інтернет-ресурсів в освітньому процесі. Профільними серед них є Інтернет-ресурси <https://buhgalter.com.ua> (*iFactor, Factor Academy, Бухгалтер 911*), *інтернет-ресурс* <https://www.budgetnyk.com.ua>, на яких розміщується найактуальніша інформація для працівників бюджетної сфери. Їх використання забезпечує можливість одержати професійні консультації фахівців редакції й офіційних органів щодо: бухгалтерського та податкового обліку в бюджетній сфері, складання всіх видів звітності; трудових відносин й оплати праці; кошторисів, закупівель за державні кошти, а також одержати коментар до кожного нормативного документа й обґрунтовані відповіді на запитання користувачів ресурсу. Разом із цим, дидактичним потенціалом наділено сучасні інструменти онлайн-навчання. Зокрема, широкого використання набули в підготовці офіцерів-магістрантів ДПСУ індивідуальні вебінари для відпрацювання проблемних аспектів управління фінансово-економічною діяльністю з використанням платформ соціальних мережесервісів Веб 2.0.

З урахуванням обґрунтованих педагогічних умов, а також за результатами аналізу наукових праць з питань моделювання освітнього процесу (А. Дахін, І. Фролов, М. Ярмаченко та ін.) було розроблено структурно-функціональну модель розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ (рисунок 1). Основними складниками моделі визначено чотири взаємопов'язані блоки: цільовий, змістовий, процесуальний, контрольний-оціночний. Цільовий блок моделі розкриває мету і завдання розвитку досліджуваної якості майбутніх офіцерів управління ООДК. Змістовий блок моделі подано принципами розвитку економічної компетентності (мотивації; комплексності; системності і послідовності; міждисциплінарної інтеграції; зв'язок теорії із практикою; інформатизації освіти; індивідуалізації), чотирма взаємопов'язаними компонентами (мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний). Процесуальний блок моделі містить три етапи розвитку економічної компетентності майбутніх офіцерів управління ООДК. На першому етапі (мотиваційно-підготовчому) здійснюється формування позитивного ставлення офіцерів-магістрантів ДПСУ до процесу прийняття управлінських рішень, а також їх активізація щодо засвоєння системи знань і вмінь, необхідних для прийняття управлінських рішень у сфері фінансово-економічної діяльності. Другий етап (організаційно-педагогічний) характеризується раціональною організацією освітнього процесу, використанням конкретних форм, методів і засобів розвитку економічної компетентності.

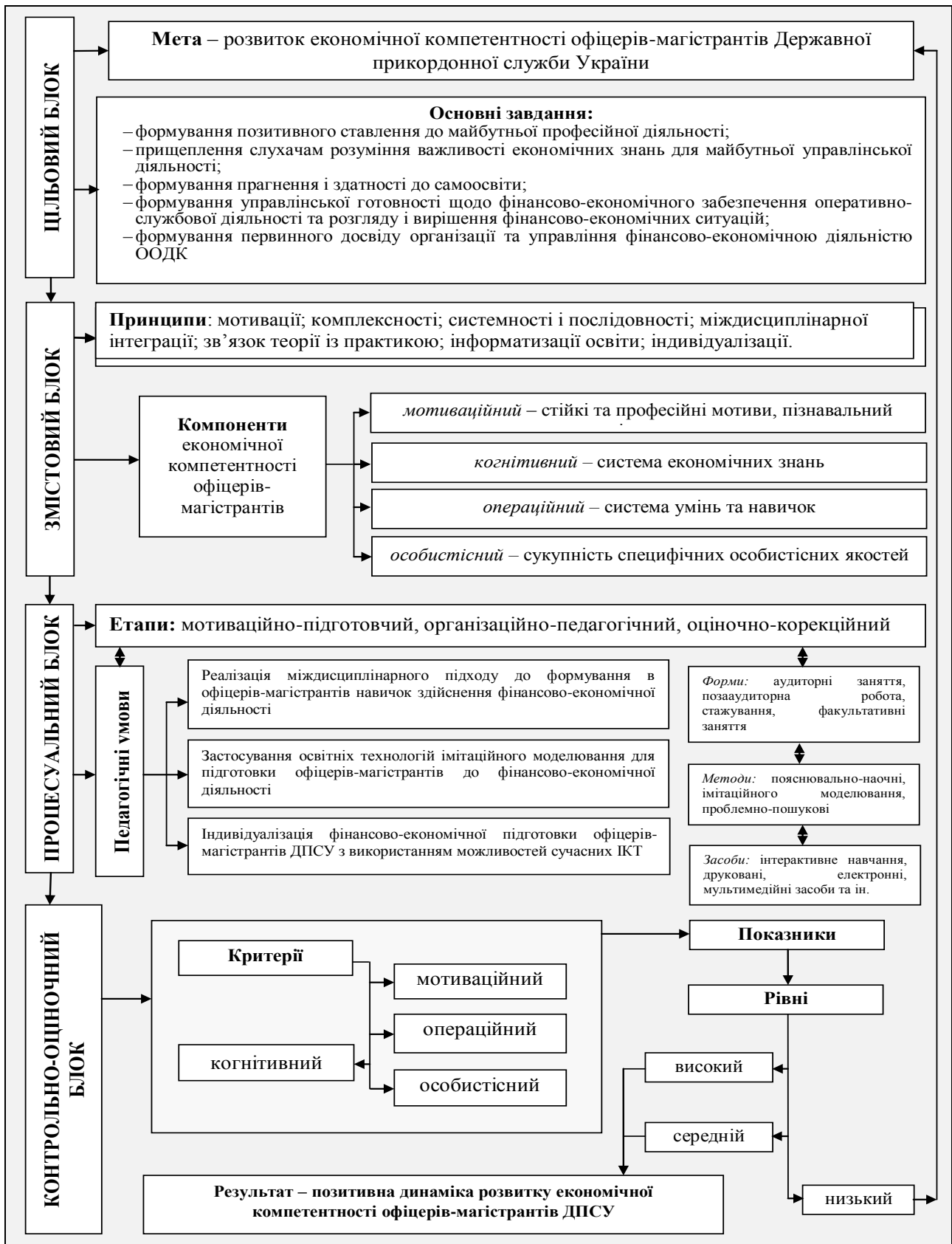

Рисунок 1 – Структурно-функціональна модель розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів Державної прикордонної служби України

Під час третього етапу (оціночно-корекційного) забезпечується відповідний контроль з боку науково-педагогічного складу, експертів, а також

самоконтроль офіцерів-магістрантів за рівнем розвиненості економічної компетентності, здійснюється обговорення результатів контролю, аналіз труднощів і коригувальний вплив. Кожний етап розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів зумовлено впливом виявлених у дослідженні педагогічних умов. Контрольно-оціночний блок передбачає виконання діагностичної, регулювальної, орієнтувальної та прогностичної функцій стосовно розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ відповідно до визначених критеріїв і показників.

Структурно-функціональна модель має цілісний характер, оскільки її блоки взаємопов'язані між собою та функціонують для досягнення єдиного комплексного результату. Результатом упровадження структурно-функціональної моделі є підвищення рівня розвиненості економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ.

Обґрунтування педагогічних умов і структурно-функціональної моделі розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ забезпечили проведення формувального етапу експерименту.

У **третьому розділі** – «Експериментальна перевірка педагогічних умов розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів Державної прикордонної служби України» – розкрито організацію та методику проведення педагогічного експерименту, здійснено аналіз його результатів.

Результативність запропонованих педагогічних умов розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів було перевірено під час формувального етапу експерименту (вересень 2016 р. – травень 2017 р.).

До експерименту було залучено 89 слухачів 1-го та 2-го курсів НАДПСУ, які навчаються за спеціальностями «Безпека державного кордону», «Військове управління», «Автомобільний транспорт», «Охорона та захист державного кордону», «Оперативно-службова діяльність та управління діями прикордонних підрозділів (частин, з'єднань), «Автомобілі і автомобільне господарство», з яких було сформовано експериментальну групу (далі – ЕГ) – 47 осіб і контрольну групу (далі – КГ) – 42 особи.

Під час формувального етапу експерименту в освітню діяльність офіцерів-магістрантів поетапно вводили спеціально розроблені комплексні завдання, ситуації, рольові ігри, що виконували навчальну, діагностичну й коригувальну функції та забезпечували практичну реалізацію обґрунтованих педагогічних умов. Це дозволило дослідити залежність рівня розвиненості економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ від ступеня реалізації комплексу педагогічних умов.

На початку формувального етапу експерименту та наприкінці його в ЕГ і КГ проведено діагностичні зрізи, які дали змогу з'ясувати, наскільки результативними є заходи, передбачені експериментальною роботою, чи потрібно вносити корективи до програми реалізації педагогічних умов і структурно-функціональної моделі розвитку економічної компетентності у слухачів ЕГ. При порівнянні результатів констатувального етапу та першого контрольного зрізу дослідження у числових значеннях за усіма критеріями у слухачів ЕГ і КГ було виявлено помітні покращення. Для коригування

результатів у процес розвитку умінь і навичок економічної компетентності після отримання результатів першого контрольного зрізу нами, відповідно до структурно-функціональної моделі розвитку зазначеної компетентності в майбутніх офіцерів управління ООДК, було посилено її компоненти шляхом включення до програми експерименту заходів, спрямованих на реалізацію педагогічних умов. Ці заходи було реалізовано у позааудиторний час, оскільки програма підготовки слухачів була затвердженою, і додаткових резервів часу у ній не існувало. Зокрема було передбачено факультативне опрацювання слухачами тестових завдань і вирішення практичних фінансово-економічних завдань. Підсумкові результати стану розвиненості економічної компетентності офіцерів ЕГ і КГ за всіма критеріями після проведення другого контрольного зрізу формувального етапу експерименту засвідчили, що кількість слухачів ЕГ з високим рівнем розвиненості економічної компетентності є більшою, ніж кількість слухачів цього ж рівня у КГ (таблиця 1). Разом з тим, в ЕГ є меншою кількість слухачів з низьким рівнем розвиненості відповідних знань, умінь і навичок.

Таблиця 1 – Динаміка розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів Державної прикордонної служби України

Рівні	Критерії	Контрольна група		Експериментальна група	
		На початку експерименту	Наприкінці експерименту	На початку експерименту	Наприкінці експерименту
Низький	Когнітивний	13 (32,09 %)	10 (23,47 %)	15 (32,80 %)	4 (7,98 %)
Середній		16 (38,47 %)	22 (51,87 %)	19 (39,02 %)	24 (52,25 %)
Високий		13 (29,44 %)	10 (24,66 %)	13 (28,18 %)	19 (39,77 %)
Низький	Особистісний	13 (30,64 %)	10 (23,25 %)	15 (31,51 %)	3 (6,46 %)
Середній		17 (39,78 %)	20 (48,98 %)	18 (38,67 %)	25 (52,54 %)
Високий		12 (29,58 %)	12 (27,77 %)	14 (29,82 %)	19 (41,00 %)
Низький	Мотиваційний	13 (31,61 %)	10 (24,45 %)	15 (32,61 %)	4 (7,85 %)
Середній		16 (38,12 %)	21 (50,53 %)	18 (38,15 %)	25 (54,05 %)
Високий		13 (30,27 %)	11 (25,02 %)	14 (29,24 %)	18 (38,10 %)
Низький	Операційний	13 (31,71 %)	9 (21,49 %)	15 (32,01 %)	3 (6,14 %)
Середній		17 (39,35 %)	22 (53,00 %)	19 (40,05 %)	25 (53,88 %)
Високий		12 (28,94 %)	11 (25,51 %)	13 (27,94 %)	19 (39,98 %)

Отримані результати свідчать, що позитивні зміни, які відбулись у розподілі офіцерів-магістрантів за рівнями розвиненості економічної компетентності за мотиваційним, когнітивним, особистісним та операційним критеріями в ЕГ, не є випадковими, тобто це результат цілеспрямованого впливу обґрунтованих педагогічних умов, що свідчить про дієвість структурно-функціональної моделі розвитку досліджуваної якості. Достовірність отриманих результатів було визначено за критерієм Колмогорова-Смірнова. У КГ відбулися незначні зміни, зумовлені перебігом освітнього процесу.

Встановлено, що вміння і навички слухачів ЕГ щодо прийняття рішення з питань фінансово-економічної діяльності (операційний компонент) сформовано на високому рівні у 39,98 % опитаних офіцерів (27,94 % – перед початком експерименту), у 53,88 % – на середньому (40,05 % – до проведення

експериментальних заходів). Що стосується вмінь і навичок прийняття рішення з питань фінансово-економічної діяльності, то низькі результати показали 6,14 % опитаних, водночас як до початку формувальних заходів таких було 32,01 %. Покращились результати ЕГ за мотиваційним критерієм. Якщо до початку експерименту низький рівень був притаманний 32,61 % слухачів, середній – 38,15 %, а високий – 29,24 %, то після проведення формувального етапу експерименту числові дані мали такий вигляд: низький рівень – 7,85 %, середній – 54,05 %, високий – 38,10 % офіцерів.

Результати дослідження засвідчили позитивну динаміку розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ внаслідок реалізації обґрунтованих педагогічних умов у процесі професійної підготовки.

ВИСНОВКИ

У дослідженні подано теоретико-методичне обґрунтування та результати експериментальної перевірки педагогічних умов розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ в процесі професійної підготовки.

1. Керівні кадри ДПСУ мають бути підготовленими до різних аспектів фінансово-економічної діяльності, здатними до вирішення фінансово-економічних ситуацій, що обумовлює необхідність розвитку у них економічної компетентності. Економічна компетентність офіцерів управління органами охорони державного кордону – це інтегративне особистісне утворення, яке характеризує їх здатність здійснювати ефективне управління фінансово-економічною та господарською діяльністю на основі стійкої потреби й інтересу, ґрунтовних економічних знань, умінь, навичок і специфічних якостей особистості для раціонального й ефективного функціонування структурних підрозділів ДПСУ. Структура економічної компетентності містить чотири компоненти: мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний. Основний зміст мотиваційного компоненту складають стійкі професійні мотиви в забезпеченні ефективного управління фінансово-економічною діяльністю. Когнітивний компонент містить систему знань щодо різних видів фінансово-економічної діяльності. Основу операційного компонента складає система вмінь і навичок у сфері управління фінансово-економічною діяльністю, особистісного компонента – здатності до професійного самовдосконалення та самооцінки, володіння економічним типом мислення.

2. Критеріями та показниками розвиненості економічної компетентності є: мотиваційний (усвідомлення вибору професійної діяльності та значущості економічних знань для її здійснення; пізнавальний інтерес до управління фінансово-економічною діяльністю); когнітивний (повнота, глибина, конкретність, узагальненість і системність знань щодо організації та керівництва фінансово-економічною діяльністю в ДПСУ); операційний (повнота, правильність, усвідомленість виконання дій (операцій) з управління фінансово-економічною діяльністю); особистісний (рефлексивність і критичність мислення; ініціативність, мобільність і самостійність прийняття рішень у сфері фінансово-економічної діяльності; готовність долати внутрішні перешкоди, що виникають у професійно-економічній підготовці;

налаштованість на співпрацю в команді (групі)). Розвиненість економічної компетентності офіцерів-магістрантів може виявлятися на трьох рівнях: високому, середньому, низькому.

3. Педагогічними умовами розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ в процесі професійної підготовки є: реалізація міждисциплінарного підходу до формування в офіцерів-магістрантів навичок здійснення фінансово-економічної діяльності; застосування освітніх технологій імітаційного моделювання для підготовки офіцерів-магістрантів до фінансово-економічної діяльності; індивідуалізація фінансово-економічної підготовки офіцерів-магістрантів ДПСУ з використанням можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Реалізацію міждисциплінарного підходу можливо забезпечити шляхом визначення інтегративних понять і категорій фінансово-економічної діяльності. Засобами інтеграції слугують комплексні навчальні завдання, які охоплюють увесь зміст фінансово-економічної діяльності в ДПСУ, узагальнено відображають цільові, структурні, функціональні її аспекти та побудовані на засадах проблемного підходу.

Освітні технології імітаційного моделювання реалізуються в підготовці офіцерів-магістрантів до здійснення фінансово-економічної діяльності в ДПСУ у формі контекстного навчання, ділових ігор й управлінських тренінгів. Вони сприяють усвідомленню офіцерами-магістрантами важливості одержання системних економічних знань, умінь, навичок і створюють можливість прийняття ними оптимальних і раціональних управлінських рішень щодо своєчасного і повного фінансово-економічного забезпечення всіх сфер діяльності.

Індивідуалізацію фінансово-економічної підготовки офіцерів-магістрантів ДПСУ слід здійснювати з використанням можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у таких формах: відпрацювання індивідуальних завдань із використанням електронного освітнього середовища; проведення чат-занять на базі платформи Moodle; застосування освітніх Інтернет-ресурсів в освітньому процесі; проведення індивідуальних вебінарів із використанням платформ соціальних мережесервісів Веб 2.0.

Структурно-функціональна модель розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ має цілісний характер і відображає цільовий, змістовий, процесуальний та контрольний-оціночний блоки педагогічного процесу. Упровадження структурно-функціональної моделі забезпечує комплексну реалізацію обґрунтованих педагогічних умов.

4. Педагогічні умови, які впроваджено в освітньому процесі НАДПСУ, забезпечили підвищення рівня розвиненості економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ. Зокрема, унаслідок їх впровадження в експериментальній групі відбулася позитивна динаміка змін в розподілі офіцерів-магістрантів за високим і середнім рівнями розвиненості економічної компетентності, які відрізняються між собою на рівні статистичної значущості $p \leq 0,05$ (з використанням критерію Колмогорова-Смірнова). Результати дисертаційного дослідження підтвердили достовірність припущення щодо

забезпечення результативності розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів ДПСУ завдяки реалізації комплексу педагогічних умов в їх професійній підготовці.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку економічної компетентності майбутніх офіцерів управління органами охорони державного кордону. Перспективним напрямом подальших досліджень слід вважати вивчення педагогічних умов формування готовності майбутніх керівних кадрів ДПСУ до здійснення різних видів фінансово-економічної діяльності в органах управління.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Навчальні та навчально-методичні посібники

1. Левчук Н. П., Хіміч В. В., Торічний О. В., Коцеруба О. В. Фінансово-економічна діяльність Державної прикордонної служби України : навчальний посібник. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. 272 с.

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати

2. Левчук Н. П. Сутність і структура економічної компетентності офіцерів Державної прикордонної служби України. *Педагогічний дискурс*. Хмельницький, 2016. Вип. 20. С. 122–127.

3. Левчук Н. П. Діагностика розвиненості економічної компетентності у майбутніх магістрів управління органів Державної прикордонної служби України. *Теорія і методика професійної освіти*. 2017. № 13. С. 222–233. URL: https://ivet-ua.science/images/Journals_IPTO/TMPO/TMPO_13_2017_3.pdf#page=1&zoom=auto,-103,843.

4. Левчук Н. П. Педагогічні умови розвитку економічної компетентності у майбутніх магістрів управління органів Державної прикордонної служби України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні науки*. Хмельницький, 2017. № 2. С. 177–191.

5. Левчук Н. П. Модель розвитку економічної компетентності у майбутніх магістрів Державної прикордонної служби України. *Молодий вчений. Педагогічні науки*. Херсон, 2017. № 9 (49). Частина III. С. 380–385.

6. Левчук Н. П. Експериментальна перевірка дієвості педагогічних умов щодо реалізації моделі розвитку економічної компетентності у майбутніх офіцерів управління органів Державної прикордонної служби України. *Науковий огляд. Педагогічні науки*. Київ, 2017. Том 10. № 42 (2017). С. 130–142.

Опубліковані праці апробаційного характеру

7. Левчук Н. П. Механізми фінансово-економічного забезпечення діяльності Державної прикордонної служби України. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України : тези V Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 7 грудня 2012 р.)*. Хмельницький, 2012. С. 98–99.

8. Левчук Н. П. До проблеми розвитку економічної компетентності офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки. *Воздействие социальной среды на воспитание и формирование личности: классические и*

инновационные подходы к изучению проблематики : матеріали междунар. науч.-практ. конф. (г. Донецк, 20–21 декабря 2012 г.). Донецк, 2012. С. 83–86.

9. Левчук Н. П. Щодо розвитку економічної компетентності офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України* : тези VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 15 листопада 2013 р.). Хмельницький, 2013. С. 427.

10. Левчук Н. П. Развитие экономической компетентности офицеров-пограничников – актуальная проблема современности / *Найновите научни постижения – 2014* : матеріали за 10-а міжнародна научна практична конференція. Педагогически науки (София, 17–25 март 2014). София, 2014. Том 16. С. 55–57.

11. Левчук Н. П. Особливості розробки моделі розвитку економічної компетентності офіцерів-прикордонників. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України* : тези VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 21 листопада 2014 р.). Хмельницький, 2014. С. 214.

12. Левчук Н. П. До проблеми діагностики рівнів розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів Державної прикордонної служби України. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України* : тези VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 10 грудня 2015 р.). Хмельницький, 2015. С. 279.

13. Левчук Н. П. Критерії та показники визначення рівнів розвиненості економічної компетентності у майбутніх магістрів управління органами Державної прикордонної служби України. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України* : тези IX Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 8 грудня 2016 р.). Хмельницький, 2016. С. 292–293.

14. Левчук Н. П. Педагогічні умови розвитку економічної компетентності у слухачів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. *Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)* : збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 22–23 вересня 2017 р.). Львів, 2017. С. 112–113.

15. Левчук Н. П. До питання розробки моделі розвитку економічної компетентності у майбутніх магістрів Державної прикордонної служби України. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки і оборони України* : тези X Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 2 листопада 2017 р.). Хмельницький, 2017. С. 328–329.

АНОТАЦІЇ

Левчук Н. П. Розвиток економічної компетентності офіцерів-магістрантів Державної прикордонної служби України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Хмельницький, 2018.

Дисертацію присвячено дослідженню проблеми розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів Державної прикордонної служби України. Уточнено сутність економічної компетентності майбутніх офіцерів управління органами охорони державного кордону, її зміст і структуру як єдність мотиваційного, когнітивного, операційного та особистісного компонентів. Визначено критерії, показники і рівні розвиненості економічної компетентності офіцерів-магістрантів. У дослідженні обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови розвитку економічної компетентності офіцерів-магістрантів Державної прикордонної служби в процесі професійної підготовки. Системне й комплексне впровадження педагогічних умов забезпечує розроблена структурно-функціональна модель.

Ключові слова: економічна компетентність, офіцери-магістранти, педагогічні умови, структурно-функціональна модель, професійна підготовка.

Левчук Н. П. Развитие экономической компетентности офицеров-магистрантов Государственной пограничной службы Украины. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальная академия Государственной пограничной службы Украины имени Богдана Хмельницкого, Хмельницкий, 2018.

Диссертация посвящена исследованию проблемы развития экономической компетентности офицеров-магистрантов Государственной пограничной службы Украины. Конкретизированы сущность экономической компетентности будущих офицеров управления органами охраны государственной границы, ее содержание и структура как единство мотивационного, когнитивного, операционного и личностного компонентов. Определены критерии, показатели и уровни развитости экономической компетентности офицеров-магистрантов. В исследовании обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия развития экономической компетентности офицеров-магистрантов Государственной пограничной службы в процессе профессиональной подготовки. Системное и комплексное внедрение педагогических условий обеспечивает разработанная структурно-функциональная модель.

Ключевые слова: экономическая компетентность, офицеры-магистранты, педагогические условия, структурно-функциональная модель, профессиональная подготовка.

Levchuk N. P. The economic competence development of the State Border Guard Service of Ukraine masters. – Qualifying scientific work on the manuscript.

The thesis on gaining scientific degree of the Candidate of Pedagogical Sciences in Speciality 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. – The National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi, Khmelnytskyi, 2018.

The dissertation is devoted to the research of the problem of economic competence development of masters of the State Border Guard Service of Ukraine. Based on the results of the analysis of scientific researches taking into consideration the specifics of economic activity of officers of the state border guard authorities, the essence of their economic competence is specified. The structure of the economic competence of masters of the State Border Guard Service of Ukraine is substantiated, in which motivational, cognitive, operational and personal components are determined. The motivational component is a stable professional motive in ensuring the effective management of financial and economic activities, cognitive interest in the specifics of its planning, organization, coordination and control. The cognitive component includes knowledge of the basic concepts and categories as for the budget, the budget system, the budget process of the state. In addition, it includes knowledge of the procedure for organizing financial planning and drawing up draft estimates of expenditures for the maintenance of the State Border Guard Service of Ukraine authorities at the expense of the State Budget of Ukraine, as well as organizing and conducting control measures of financial and economic activity. The operating component includes a system of skills that ensure the success of adoption process and implementation of managerial decisions in the field of financial and economic activity of the State Border Guard Service of Ukraine authorities. The components of a personal component are: the ability to professional self-improvement and self-esteem; ability to choose the best alternative management solution; the ability to analyze and diagnose problems of financial and economic activity; the ability to establish contacts and non-conflict with the subjects of the internal and external environment of the State Border Guard Service of Ukraine authorities involved in solving problems in the field of financial and economic activity; possession of an economic type of thinking.

In order to diagnose the level of masters' economic competence development, the content of criteria (motivational, cognitive, operational, and personal) has been improved due to the use of indicators that allow diagnosing the level of development of the investigated in which the process of development of economic competence of future managers quality in the process of professional training. The development of economic competence of masters is suggested to be evaluated by three interrelated and consistent levels: low, medium, high. The research revealed and substantiates the content of the pedagogical conditions of the State border guard institutions is effective, namely: implementation of an interdisciplinary approach to the formation of skills in financial and economic activities implementation of officers; the application of educational simulation technologies for the preparation of officers for financial and economic activity; individualization of financial and economic training of future masters of the State Border Guard Service of Ukraine with the use of opportunities of modern information and communication technologies.

The theoretical substantiated and developed structural and functional model based on the results of the analysis of different approaches to pedagogical modeling ensures the system and the complex implementation of pedagogical conditions. The model consists of the purpose, content, procedural and control-evaluation blocks. In the model, the investigated quality development's carried out in three stages: motivation-preparatory, organizational-pedagogical, evaluative and correctional. A specific role in the model implementation is the phased use of certain forms, methods, teaching aids, which direct the audience, individual and independent training of officers for economic competence development.

The effectiveness of the model implementation and the pedagogical conditions for the development of economic competence of the State Border Guard Service of Ukraine masters was experimentally tested. Using the methods of mathematical statistics, the reliability of quantitative data and the validity of the hypothesis have been proved. The conclusion is made about the effectiveness of the proposed model and the isolated pedagogical conditions and the feasibility of their implementation in the educational activity of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bogdan Khmelnytsky regarding the preparation of future chiefs of the State Border Guard units of Ukraine.

Key words: economic competence, masters, pedagogical conditions, structural and functional model, professional training.